

Man læser ikke Grundtvig, fordi hans budskab er gyldigt, men fordi han har gjort sig gældende. Grundtvigs værk er uhyre spændende og vidtstrakt. Men pas på! Man har – som det er blevet sagt – fundet forskere derinde. Man læser Grundtvig, fordi han satte sit mærke på det danske samfund. Man læser Grundtvig som en historisk forudsætning for nutiden. Selvfølgelig var han nationalist. Herregud, det var de jo alle sammen. I den læsning hænder det, at man ser glimt af guldet, at teksten pludselig taler direkte til en, men det er en sidegevinst. Grundtvig har samme betydning for dagens Danmark, som Marx har for nutidens socialdemokrater. Ingen af dem er marxister i nogen meningsfuld betydning af ordet, men hvem kunne finde på at forklare Socialdemokratiet uden at nævne Marx?

Noter

¹ Se Johansen 1950.

² DKT, nr. 117, 17. okt. 1847. Det var et svar på et anonymt indlæg i *Berlingske Tidende* 5/10 1847, ifølge hvilket "Grundtvigianerne sammenblande efter deres *Mesters* Eksempel, Danskhed, Nordiskhed og Skandinavisme med Christendom, drive ofte et Væsen med det Folkelige og Nationale, som overført paa et helligt Gebeet seer meget betænkeligt ud." Cit. efter Grundtvig sst.

³ "I skuggan av Grundtvig" i Sanders 2003, 126

⁴ Dette er, som Skat Arildsen viste i *Kirken og Tiden* (1935), faktisk en tilsnigelse, idet han teknisk set ikke fik titel, men kun rang af biskop.

Grundtvig og folkehøjskolen i dag: "Nyt Syn på Grundtvig" og den grundtvigske højskoletanke

Skitse til et nutidigt højskolesyn i perspektiv af den aktuelle debat i offentlighed og forskning.

Af Kim Arne Pedersen

I begyndelsen af januar 2004 (5.1.2004) blev et interview med undertegnede i *Kristeligt Dagblad* startskuddet til en kort, hektisk og sensationspræget højskoled debat – en debat, der i en lidt anden aftapning blussede op igen i forbindelse med reaktionerne på folkehøjskolernes nye slogan: "Vi danner din succes" i foråret 2004. Baggrunden for den første debatbølge var det pågældende interviews

præsentation af studiegruppen *Nyt Syn på Grundtvig*, der i slutningen af 2002 blev dannet af kredse inden for den danske folkehøjskole og de frie skoler. Der er tale om en gruppe, der er blevet til på baggrund af de aktuelle fronter i Grundtvig-debatten, hvor nynationalistiske kredse i Tidehverv og Dansk Folkeparti på den ene side, kosmopolitiske intellektuelle med baggrund i humanisme og kulturradikalisme på den anden side bruger Grundtvig ved enten at tage ham til indtægt for egne synspunkter eller tage afstand fra ham. Siden slutningen af 1990'erne har situationen udadtil været den, at Grundtvig-kritikken bølger gennem den danske, offentlige debat, spændende fra følelseladede afvisninger af, hvad man opfatter som Grundtvigs nationalisme, fremmedhad og oplysningsfjendtlighed til beklagende konstateringer af, at Grundtvig ligesom mange af de andre moderne oplysnings- og frigørelsesprojekter har sejret sig ihjel. I forhold til mellemkrigstiden, efterkrigstiden og "Grundtvigs genkomst" (Korsgaard 1996, 397) o. 1970 er det nyt, at Grundtvig direkte og i offentlighed afskrives. Afvisningen af og udnyttelsen af den grundtvigske arv i dansk kultur hænger sammen med den strid, som etnologen Tine Damsholt har betegnet som striden mellem essentialister og konstruktivister i den danske offentlighed, idet hun med urette identificerer essentialisterne med det eksistensteologisk prægede Tidehverv og med en vis ret med Dansk Folkeparti, konstruktivisternes med tilhængere af den moderne nationalismeforskning og det europæiske samarbejde (Pedersen 2002).

Debatten efter det pågældende interview tog imidlertid udgangspunkt i det forhold, at Grundtvig-kritikken er nået til traditionelt grundtvigske kredse, herunder den danske folkehøjskole. Kritikken spænder fra følelsen af, at det grundtvigske lider af metaltræthed og indforståethed, og at Grundtvigs nationalisme er ude af trit med nutiden og kan misbruges af nynationalisterne (Kurt Finsten, Krabbesholm) til direkte afvisning af hans tanker som utidssvarende, dels fordi modstillingen folkelighed-elite ikke er gangbar mønt i vort komplekse samfund (Birgitte Drud Nielsen, Designhøjskolen), dels fordi de hviler på et bibelfundamentalistisk og nationalistisk grundlag, der er i konflikt med det moderne (Karsten Petersen, Oure Idrætshøjskole, i tilknytning til Ole Vind). Andre har deltaget i debatten med mere moderate udmeldinger, således Louis Mogensen, der har argumenteret for et mere afslappet forhold til traditionen, idet han positivt knytter til ved Ole Jensens "Grundtvig light"-begreb (Pedersen 2002). I det pågældende interview i *Kristeligt Dagblad* fokuserede journalisten imidlertid på Grundtvig-kritikken fra Oure Idrætshøjskole, sandsynligvis fordi den var mest markant. Det samme gjorde sig gældende, da interviewet blev taget op af den tidlige radioavis, DR-Kulturnyt og TV og indgik i en række lokale radio- og tv-stationers nyhedsformidling. Følgen var, at stort set alle landets aviser tog sagen

op. Og de nuancer, som var i det pågældende interview, gled snart i baggrunden til fordel for overskriften med den største gennemslagskraft: Højskoler siger nej til Grundtvig! Det, der burde have fundet sted – og som heldigvis også i et vist omfang fandt sted – var en diskussion om den grundtvigske tradition og dens bæredygtighed i dag. Det er den diskussion, der har været afgørende for *Nyt Syn på Grundtvig*-gruppens virke, idet det samtidig har været vigtigt for gruppen, at den tænkte i forlængelse af en levende tradition, en virkningshistorisk sammenhæng og gjorde det under inddragelse af Grundtvigforskningen. I gruppen opfattes folkehøjskolen og dens tradition som et korrektiv til tiden. Det korrektive er vigtigt: gruppen ønsker at bevæge os mellem det absolutte knæfald for tidsånden og den blanke afvisning, man møder i de nynationalistiske kredse. Gruppen vil med en spidsformulering holde højskole på tidens vilkår, men ikke på dens betingelser.

I det følgende forsøges et nutidigt højskolesyn opridset, delvis i tilknytning til *Nyt Syn på Grundtvig*-gruppens virke, idet det dog understreges, at nærværende forfatter alene er ansvarlig for redegørelsen. Der er tale om en skitse til program, der både tager hensyn til den levende tradition og til videnskabeligt arbejde med Grundtvig og hans virkningshistorie. I arbejdet med at nytolke og nyformulere det grundtvigske skolesyn bør en nutidig position bevæge sig mellem I) den aktuelle debat, II) grundtvigske skolefolks praktiske erfaringer og den Grundtvig-forståelse, der således udspringer af det levede liv, III) den grundtvigske virknings- og receptionshistorie og IV) positioner i forskningen, der direkte eller indirekte er relevante for Grundtvig-tolkningen. Her skal indledes med den aktuelle højskoledebat, idet udgangspunktet igen tages i *Nyt syn på Grundtvig*-gruppen og dens virke.

Grundtvigs skoletanker i perspektiv af den nyere højskoledebat

Skal de grundtvigske skoletanker formuleres ind i nutiden, er det vigtigt at give højskoledebatten retning på samme måde, som Kaj Thanings Asperup-møder gjorde i efterkrigstiden (Korsgaard 1996, 390). Højskolen af i dag bør over for nynationalismen og dens modstandere forsøge at fastholde den grundtvigske vej som den tredje vej. Her tages der altså afstand fra den entydigt negative Grundtvig-kritik, der præger den offentlige debat. Samtidig bevirker åbenheden over for traditionen, at nærværende bud på en aktuell tolkning af det grundtvigske nok bliver mere lavmælt i tonen, end dagspressen ønsker, og mere i pagt med, hvad der er blevet sagt de sidste 150 år, end det er tilfældet

i andre sammenhænge, hvor man forsøger at lancere en ny Grundtvig. Det betyder imidlertid ikke, at traditionen blot gentages. Hvor *Højskolemanifest 2000* prægedes af en række klassiske grundtvigske kanoniserede formuleringer, forsøges de grundtvigske højskoletanker formuleret ind i tidens sprog. Frem for indforståethed og afgrænsende mandarinsprog skal en nutidig grundtviginspireret folkehøjskole bestræbe sig på at føre samtale med tiden!

Viljen til samtale har denne nutidige tolkning fælles med det debatoplæg, der fremkom fra *Foreningen for Folkehøjskoler i Danmark* i år 2000 med titlen *Højskolens kerneværdier og fremtidige rolle*, men uden det traditionstab, som Morten Kvist med en vis ret beskyldte debatoplægget for. I stedet forsøges traditionen fastholdt som et positivt udgangspunkt for højskolen af i dag, men uden accept af Morten Kvists tidehvervsgrundtvigske argumentation for højskolens rolle som det sted, hvor der peges på de "historiske konstanter", og hvor det kristne syndsbegreb modstilles humanismens tale om "det hele menneske", en kritik, der fulgte op på hans teser om en grundtvigsk højskole (Boyhus 1996 og Kvist 2000). Der tages afstand fra den tidehvervsgrundtvigske grupperings mere eller mindre implicite kritik af det moderne som præget af en ensidig antropocentrisk tendens, hvor mennesket står i centrum, således som den eksempelvis kommer til orde i Knud Riis's skelnen mellem "jesendom" (humanistisk moraliserende udlægning af kristendommen) og "kristendom" (Riis 1997 og 1998). I udgangspunktet bør det fastholdes, at Grundtvig kun kan forstås og tolkes ind i vor tid, hvis hans nuancerede stillingtagen til oplysning og modernitet indgår i tolkningen. Grundtvigs modernitetskritik er bygget sammen med en forståelse for det modernes uomgængelighed, således som det kommer til udtryk i hans positive, men ikke ukritiske billede af "Nyaarstiden", hvor han gør rede for modernitetens opsplittende virkninger:

Nu lærer Verdens-Historien, at alle Folke-Færd, naar de komme til en vis Alder, komme i det Store til en lignende *Oplysning*, hvorved Enkelt-Manden, han være Ung eller Gammel, langt skarpere end før de Ældste, adskiller sig selv og Alt, hvad han kalder *Sit*, fra alt Andet baade i Himlen og paa Jorden og kræver, koste hvad koste vil, hvad han kalder sin Ret, som et frit Fornuft-Væsen" (Bugge og Nielsen 1983, 27).

Grundtvig sætter en særlig folkelig oplysning ind som redningsmidlet, en oplysning, der

ved at udstrække sig til hele *Menneske-Livet* og opvise den dybe Sammenhæng mellem Enkelt-Mandens, Folkets og hele Slægtens Liv, udvikler en for alle selskabelige Forhold ønskelig Tankegang (*ibid.*, 31).

Grundtvig bruger her ordet selskabelig i dets gamle betydning som betegnelse for det, vi i dag ville kalde for samfundslivet eller samfundskulturen.

Endelig tages der stilling til Ove Korsgaards forsøg på at lancere en ny Grundtvig og i den sammenhæng at nytolke folkelighedsbegrebet gennem *demos*-begrebet, altså en tolkning af folkelighed som medborgerskab uden om den nationale binding, som *ethnos*-begrebet medfører (Korsgaard 2000). Folkelighedsbegrebets forbindelse med folket som kulturel kategori og – især – mentalitet og sindelag fastholdes, men det betones, at folkelighedsbegrebet mere er en kvalitativ end en kvantitativ kategori, et imperativ mere end en beskrivelse af en foreliggende virkelighed. Ove Korsgaards reflekterede og forskningsbaserede stillingtagen er imidlertid et eksempel på, at videnskab og folkelighed i disse år vekselvirker, og at en nutidig position i højskoledebatten bør inddrage forskningen.

Grundtvigs skoletanker i perspektiv af samspillet mellem forskning og kulturdebat

Det er som nævnt vigtigt at forholde sig til det krydsfelt mellem forskning og kulturdebat, der i de senere år har fået så stor betydning i den danske offentlighed. Grundtvigs højskoletanker kan kun nyformuleres under inddragelse af det element af kritik, altså af undersøgelse og bedømmelse på et teoretisk grundlag, som en forskningsbaseret tilgang til Grundtvig og hans virkningshistorie indbefatter, samtidig med, at de traditionelle grundtvigske begreber bringes i spil i forhold til nutiden. Det sker gennem a) identifikation af en række begreber, der sammenfatter den grundtvigske højskoletradition, begreber, som så i arbejdet med Grundtvig b) føres tilbage til Grundtvig, for c) gennem en eller flere fortolkende tekster fra Grundtvigs virkningshistorie endelig at munde ud i d) en nutidig fortolkning eller snarere en aktualisering af de grundtvigske kernebegreber ind i tidens problemer og sprog; ikke en modernisering af Grundtvig eller en reklamepræget markedsføring, men den nyformulering, som følger af forståelsens nu, den perspektivering eller horisontforskydning, der følger på dialogen med fortiden, i dette tilfælde med Grundtvigs tanker.

De afgørende diskussioner i *Nyt syn på Grundtvig*-gruppen har udfoldet sig omkring livsoplysningsbegrebet, folkelighedsbegrebet og frihedsbegrebet, suppleret med det vigtige forhold mellem kristendom og menneskeliv. I nærværende indlæg fokuseres på begreberne livsoplysning og folkelighed, idet intentionen om at holde højskole på tidens vilkår, men ikke på dens betingelser medfører en diskussion

med det menneskesyn, som tidsånden fører med sig. Bag en stor del af tidens tanker ligger en inspiration fra Friedrich Nietzsche og dermed en tænkning, der har nihilisme og magt som udgangspunkt, dette gælder den Jacques Derrida-inspirerede dekonstruktion, men det gælder i endnu højere grad Michel Foucaults diskursanalyse, der i de senere år har haft en enestående succes i den danske akademiske verden. Foucault har beskrevet diskursen som en måde at konstituere viden på ud fra de sociale praksisformer, som diskursen implicerer. Der er tale om den form for magt, knyttet sammen med den kontrol eller mangel på kontrol, som angår forholdet mellem diskursen og de subjekter, som diskursen angår. At magtrelationer udgør "den tunge ende" i diskursbegrebet, korresponderer med tendenser i tiden.

Foucaults vidensarkæologi er i pagt med den svækkede historiske bevidsthed, som præger Danmark af i dag, og diskursbegrebet gør det vanskeligt at arbejde med sammenhængende traditionstrømme. Hertil kommer, at magttænkningen har vundet indpas i de sammenhænge, hvor der arbejdes med livsoplysning og dannelse: Kompetencebegrebets succes er bundet til en managementtænkning, der i sin grund viderebringer et nihilistisk menneskesyn, hvor "du er, hvad du kan" dominerer. Hvor det klassiske dannelsesbegreb arbejder med et mål og en norm, er kompetenceudviklingen i princippet uden noget styrende, uden et mål eller billede, der arbejdes hen imod, – jo mere man magter, jo mere kompetent er man, en tanke, der kan samtale med Nietzsches magttænkning (Carlsen 2002). Magttænkningen bestemmer også opfattelsen af national identitet/folkelighed: den socialkonstruktivistiske opfattelse af national identitet som en måde at strukturere samfundet på, som hører hjemme i modernitetens første fase, hvor de gamle autoriteter – religion og kongemagt – mister gyldighed, en konstruktion, som i vor globaliserede alder ikke mere har relevans. Opfattelsen af nationalitet som konstruktion står i forbindelse med den førnævnte afvisning af kontinuitet i kulturen, der igen korresponderer med, at post-eller senmoderne tænkning opererer med, at nutiden i kraft af globalisering og videnssamfund er radikalt anderledes end modernitetens første faser, hvorfor det bliver umuligt at bruge traditionens begreber uden med det samme at blive koblet af i forhold til den aktuelle debat.

Som et alternativ skitseres her en Grundtvig-tolkning, der står i forbindelse med den udvikling inden for fænomenologien, der knytter til ved den Friedrich Schleiermacher- og Wilhelm Dilthey-inspirerede filosofiske hermeneutik. Over for den vidensarkæologisk funderede diskontinuitet peges på Hans-Georg Gadamers traditionsbegreb, hans forståelse af, at virkningshistorien forbinder os med tekster eller traditionslag, der så at sige fortolker sig selv i lange sammenhænge, at diskontinuitet altid forudsætter en overordnet kontinuitet, og at der kan

arbejdes med en skelnen mellem mere eller mindre sande fortolkninger. Der knyttes ligeledes til ved Gadamers fremhævelse af dialogen med fortiden, en dialog, der som regulativt ideal har sammenfaldet af fortolkerens og det fortolkedes horisonter. Gadamers traditionsbegreb gør det muligt at forholde sig positivt til de gamle begreber, der har rod i den grundtvigske tradition, for eksempel folkelighedsbegrebet, livsoplysningsbegrebet og dannelsesbegrebet. Med udgangspunkt i traditionsbegrebet skal det her forsøges at opridse de egentlige konturer af en nutidig Grundtvig-tolkning, der giver mening i højskolesammenhænge, idet der da tages udgangspunkt i nogle centrale Grundtvig-begreber og fortolkningerne af dem i virkningshistorien.

Tradition, livsoplysning og folkelighed

De seneste års offentlige Grundtvig-kritik har ment at kunne trænge bag om den myte, der i Danmark gør Grundtvig synonym med den moderne samfundskulturs værdigrundlag. Resultatet bliver, at en temmelig ubehagelig Grundtvig dukker op i mytens ruiner. Målet er her at udarbejde en Grundtvig-tolkning, hvor *Grundtvig-myten* i tilknytning til virkningshistoriebegrebet opfattes positivt – ikke som slørende billedet af *den virkelige Grundtvig*, men derimod som myte i grundtvigsk forstand, “et begejstret *Ord i sin Kraft*” (US V, 421), der som en sammenfatning af det essentielle i den grundtvigske livsanskuelse har været i stand til at virke i historien, forholde sig til skiftende sammenhænge og situationer ved som dynamiske begreber at udvikle og fremme det fortolkningspotentiale, de besidder.

En læsning af Grundtvig ud fra virkningshistorien gør det muligt at sætte Grundtvig i forbindelse med moderniteten og afstedkommer en fordybet indsigt i betydningsvidden i de grundtvigske begreber. Over for den nynationalistiske Grundtvig-tolkning arbejdes der her med en forståelse af Grundtvig, der på positiv vis fortolker ham ud fra moderniteten, det vil sige den europæiske oplysning, men samtidig således, at de tre livskredse, som Grundtvig arbejder med, menneskets forhold til Gud, verden/medmennesket og sig selv svarende til kirke, stat og skole (US VI, 26-27) fortolkes ud fra vekselvirkningsbegrebet, det vil sige holdes sammen i et frit forhold, hvor den grundtvigske skelnen mellem skole og kirke respekteres. Grundtvigs reflekterende, bekræftende og samtidig kritiske holdning til moderniteten fastholdes, således hans bestræbelse på at imødegå autonomi og differentiering gennem “en Oplysning, der strækker sig til hele Menneske-Livet og opviser den dybe Sammenhæng mellem Enkeltmandens, Folkets og

hele Slægtens Liv” (Bugge og Nielsen 1983, 31). Denne grundtvigske forbindelse mellem livsoplysning og historie/tradition gør det muligt at udarbejde en moderne tolkning af livsoplysningsbegrebet og de forbundne begreber dannelse og vekselvirkning.

Livsoplysning og faglighed har fulgtes ad i højskolens historie. I vort senmoderne samfund har kompetence-begrebet mere eller mindre overtaget billedet, samtidig med, at mennesker nu henter deres faglige ballast andre steder end i folkehøjskolen, idet faglighedens målbarhed i eksamenssystemet er blevet en selvfølge. Det betyder imidlertid ikke, at folkehøjskolen er blevet overflødig, men derimod, at den grundtvigske “Skole for Livet” skal være der som et nødvendigt korrektiv til den pædagogisering af alt, som er knyttet til et begreb som “livslang læring”. Skolen for livet angår det eksistentielle spørgsmål, der er fælles for alle mennesker, spørgsmålet: hvad vil det sige at være menneske? Hvad er meningen med mit liv? Det har i 150 år været styrken i den grundtvigske folkehøjskole, at den har formået at tænke forholdet mellem det folkelige og det universelle sammen i kraft af denne eksistentielle, fællesmenneskelige sammenhæng. For at holde fast i dette, er det vigtigt, at man på den ene side er bevidst om de klassiske grundtvigske formuleringer, at “langt mere værd end det røde Guld / det er sin Gud og sig selv at kende”, men samtidig ikke dogmatiserer bestemte ord og begreber, men lader dem indgå i dialog med nutiden.

Man kunne her inddrage K. E. Løgstrups fænomenologisk begrundede forsøg på, med udgangspunkt i det medmenneskelige forhold og menneskets indfældethed i universet, at tale om Gud på skabelsens vilkår, men i kraft af Grundtvigs og Martin Bubers fælles tematisering af samtalen prioriteres her Bubers dialogfilosofi. Det forhold, at man bliver menneske ved at stå over for et du, at livet består i relationen til den anden, lukker op i forhold til gudstanken og gør det muligt at lade dialogen træde i stedet for en Nietzsche-inspireret tematisering af magten. Bubers tænkning kan et langt stykke af vejen bruges til at åbne de grundtvigske begreber, eksempelvis samtalen og den levende vekselvirkning (Overgaard 2003). Som nøglebegreb til Grundtvigs univers er valgt “*levende Vexel-Virkning*” (US IX, 85) – et begreb, der angår selve kernen i Grundtvigs univers, det frie forhold mellem Gud og menneske, som er knyttet til samtalen. Samtale, levende vekselvirkning i frihed rummer hele Grundtvigs verden i sig. Den frie samtale mennesker imellem i det levende ord har som grundlag Guds henvendelse til mennesket, som den møder mennesket i skabelsen, Guds tiltale som det underfulde og uventede i livet. I så henseende er det umuligt ikke at inddrage gudsbegrebet, hvis man skal få fat på kernen hos Grundtvig. Men det er afgørende, at nyformuleringen af Grundtvigs oplysningstanker bringer livsoplysningen, gudsbegrebet og

frihedsbegrebet sammen i en tolkning, der på den ene side viser, at Grundtvig ikke stod moderniteten imod, men at han på den anden side samtidig gav den et langt bedre og dybere fundament i kraft af gudsforholdet som et forhold i radikal frihed, et forhold, der er uløseligt forbundet med hans gennemtænkning af forholdet mellem religion og kultur, kristendom og folkelighed.

Folkelighedsbegrebet har spillet en central rolle i højskolens selvforståelse. Folkelighedsbegrebet hviler traditionelt på forbindelsen mellem folkelighed og folket forstået som et fællesskab, der afstikkes af fælles sted, fælles sprog og fælles kultur, med Frederik Christensens aktualisering af et Grundtvig-citat "det elsk-værdigste i nærheden" (Christensen 1984, 1-79). Men folkelighedsbegrebet er i bevægelse. Ove Korsgaard har talt for at fortolke folkelighedsbegrebet med *demos*begrebet som tolkningsnøgle, idet medborgerskabstanken erstatter det etniske bånd mellem folkefæller. Nytolkningen af folkelighedsbegrebet gennemfører Ove Korsgaard under inddragelse af den moderne nationalismeforskning i tillempet dansk udgave (Korsgaard 2000).

Nærværende Grundtvig-tolkning har imidlertid en tilgang til spørgsmålet om national identitet, der adskiller sig grundlæggende fra den brug af moderne nationalismeforskning på den grundtvigske folkelighed som en "konstruktion", som ikke mindst Uffe Østergård og Ove Korsgaard har gjort sig til talsmænd for. Med støtte i Adrian Hastings' nationalismeforskning (Hastings 1997, 1-235) imødegås opfattelsen af nationsbegrebet som en konstruktion fra anden halvdel af det 18. århundrede. Hastings – der har et distanceret og afbalanceret forhold til nationalismen – arbejder med nationsforestillingen som førmoderne, men er selvfølgelig bevidst om, at forestillingen ændrer karakter i tiden 1750 til 1850. Hastings' bevidst ikke-essentialistiske identifikation af de træk, der bevirker, at et etnisk fællesskab udvikler sig til en nation, fastholdes og bruges produktivt i en tolkning af Grundtvig i forhold til dansk kulturarv, idet Hastings' overvejelser over forholdet mellem universalisme og folketanke i kristendommen danner afsæt for et forsøg på at arbejde med et positivt folkelighedsbegreb uden at falde for den essentialistiske fristelse.

Med baggrund i den klassiske grundtvigske forståelse af folkelighedsbegrebet – det forhold, at Grundtvig reflekterer forholdet mellem universelt og partikulært igennem, og forstår folkeligheden som det nødvendige "mellemlid" mellem individet og det universelle, – tages der udgangspunkt i Jørgen Bukdahls tolkning af "det folkelige" som vækstvilkår, og dermed ikke uden videre – men også gerne – nationalitet. Med Bukdahl siges det, at "det folkelige (...) er det i

dansk Kultur, der fører over i det mellem-folkelige” (Bukdahl 1947, 73). Vækstvilkårene er ikke statiske, og derfor kan “nation” og “folk” ikke forstås på samme måde som i det 19. århundrede. Folkelighedsbegrebet er nødvendigt, fordi der skal være et mellemlid mellem individet/det lokale fællesskab og det universelle. Og det er afgørende at have et positivt forhold til folkelighedsbegrebet, at fokusere på dets potentialer, for i modsat fald overlader man dette til nynationalistiske fortolkere. Det er samtidig væsentligt at holde fast i, at netop folkelighedsbegrebet som et nationalt samlende begreb altid implicerer, at folket i betydningen den ikke-elitære midte er udgangspunktet. Frem for at tænke i 1970’ernes *kamp*-sammenhænge bør der arbejdes med samtale- eller vekselvirkningssammenhænge, idet den folkelige midte da danner baggrund for det, man kan identificere ved hjælp af Grundtvigs tanker om “det fælles Bedste” som politisk målestok.

Grundtvigsk folkehøjskole efter årtusindskiftet

Det danske samfund trues i disse år af en polarisering, der kun har debatten efter Anden Verdenskrig og debatten om det europæiske fællesmarked som paralleller. Nu er uenighed og kamp mellem anskuelser ikke nødvendigvis et onde – men de skal trods alt helst føre til situationer, hvor nationen kan nå til en fælles forståelse. Dette forudsætter et positivt forhold til dansk historie og tradition, og det forudsætter en bevidsthed om menneskelivet, hvor der er plads til andet og mere end kompetencer og hurtig omstilling til skiftende arbejdssituationer. Den grundtvigske livsoplysning står centralt i dansk tradition. Nærværende skitse arbejder med et traditionsbegreb, der i forlængelse af Grundtvig og Gadamer gør det muligt for mennesker at tænke forandringen med og dermed gør dem i stand til at forholde sig åbent til deres samtid. Livsoplysningsbegrebet tematiserer det underfulde i menneskelivet, det uventede, der bryder ind gennem dialogen, og er i kraft af det frie forhold mellem menneskets tre grundforhold til Gud, medmennesket og sig selv i pagt med modernitetens frisættelse samtidig med, at Grundtvig ikke forholder sig ukritisk til individualisering og antropocentricitet. Folkelighedsbegrebet binder som det partikulære det lokale sammen med det universelle og kan i dag opfattes mere som en kulturel end som en geografisk kategori bundet til tilhørsforholdet til nationalstaten. Folkelighedsbegrebet har mere karakter af et imperativ, et projekt, end en betegnelse for en foreliggende gruppe af mennesker og medfører ikke nødvendigvis den “nedefra og op”-optik, som tidligere har været knyttet sammen med begrebet, men kan også betyde den folkelige “midte”. Med en traditionsbaseret bevidsthed om livsoplysningsbegrebet og folkelighedsbegrebet bliver det muligt for den danske

folkehøjskole at forholde sig til samtiden, idet den da bestræber sig på at følge den intention, der har dannet baggrund for *Nyt syn på Grundtvig*-gruppens virke: at holde højskole på tidens vilkår, men ikke på dens betingelser.

Noter

De tre debatindlæg stammer fra et *fyrraftensmøde* i Højskolernes Hus, Nytorv København.

Litteraturliste

- Bukdahl, Jørgen (1947), *Norden og Europa*. Et Essay, København. 1-73.
- Bugge, K. E. *et al.* (red.) (1983), Grundtvig, N. F. S. (1834), *Statsmæssig Oplysning – et udkast om samfund og skole*, København.
- Boyhus, Else Marie (1996), "Højskolerne årsmøde", *Højskolebladet*, 121. årg., Nr. 26, 20. august 1996, 408-411.
- Carlsen, Jørgen (2003), "Rend mig i kompetencerne!", *Kronik i Berlingske Tidende* 15.4.2004.
- Christensen, Frederik (1984), *Folkehøjskolen og det elsk-værdigste i nærheden*, København.
- DKT = Dansk Kirketidende*, nr. 117, 17. ok. 1847.
- Hastings, Adrian (2001), *The Construction of Nationhood: ethnicity, religion and nationalism*, Cambridge.
- "Højskolemanifest 2000" (2000), *Højskolebladet*, 125. årg. 33.
- "Højskolens kerneværdier og fremtidige rolle" (2000), *Højskolebladet* 125. årg. 34.
- Grundtvig, Svend (udg.) (1877), *Mands Minde 1788-1838*, København.
- Johansen, Steen (1950), "Hvor gammelt er ordet 'grundtvigianer'?", *Højskolebladet*, nr. 34.
- Kirken og Tiden* (1935 ff.), København.
- Korsgaard, Ove (2000), "To diskurser i den grundtvigske tradition", *Folkelighed år 2000*, Konference afholdt på Vartov d. 28. og 29. april, København.
- Kvist, Morten (2000), "En tynd kop te – fra FFD", *Højskolebladet* nr. 26, 24. november 2000, 3-4.
- Nielsen Drud, Birgitte (2002), "En mail til Grundtvig", *Højskolebladet* 2002/12.
- Nørgaard, Anders (1935-38), *Grundtvigianismen. Et historisk Bidrag*, bd. I-III, København.

- Overgaard, Ulrik, (2003), En analyse af Martin Bubers antropologi, teologi og pædagogik, gennemført under inddragelse af den danske folkehøjskoles identitetskrise og N. F. S. Grundtvigs tanker om gudsforholdet, den mellem menneskelige relation og samtalen, Kandidatspeciale i teologi, Aarhus Universitet.
- Pedersen, Kim Arne (1998), "Hvad betyder det grundtvigske i dag?" i Preben Sørensen (red.), *O, dejlige land: Vartovbogen 1998*, København, 54-55.
- Pedersen, Kim Arne (2002), "Grundtvig på anklagebænken. En redegørelse for hovedlinjer i de sidste ti års danske Grundtvig-reception og deres forhold til centrale motiver i Grundtvigs forfatterskab og dets virkningshistorie", *Grundtvig-Studier 2002*, 184-251.
- Riis, Knud (1997), "Det grundtvigske menneskesyn og dets rod", *Kredsen. Teologi. Æstetik. Filosofi*, 63. årgang, nr. 1, 82-132.
- Riis, Knud (1998), *Højskolens religion*, utrykt manuskript fra forskningscenteret Nornesalen.
- Sanders, Hanne (red.) (2003), *Grundtvig – nyckeln till de danska?*, Lund.
- US V = Grundtvig, N.F.S. (1907), "Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst" (1832) i Holger Begtrup, *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, bind 5, København, 379-767.
- US VI = Grundtvig, N. F. S. (1907), "Fortale, Haandbog i Verdens-Historien efter de bedste Kilder" i Holger Begtrup, *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, bind 6, København, 5-43.
- US IX = Grundtvig, N. F. S. (1909), "Folkelighed og Christendom" i Holger Begtrup, *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, bind 9, København, 80-88.